

Szakmai beszámoló
Nemzeti Kulturális Alap részére

Nógrádiak a Nagy Háborúban - Dokumentumok az I. világháború Nógrád megyei történetéből című forráskiadvány előkészítéséről

(Pályázati azonosító: 204190/00002; régi: 3590/00002)

A Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára - igazodva a Magyar Nemzeti Levéltár középtávú (2016-2018) tudományos tervéhez - az I. világháború centenáriumára emlékezve egy forráskiadványt készített elő az 1914-1918 közötti időszak történelmi Nógrád megyére vonatkozó fontosabb levéltári dokumentumaiból.

A forráskiadvány előkészítéséhez a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára által végzett I. világháborús forrásfeltárás és szintén ebben a témában folytatott hungarikakutatás jegyzékei adták az alapot. Ennek során Nógrád vármegye alispáni és Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottsága irataiból, a Balassagyarmati Törvényszék irataiból, a mai Nógrád megye területén fekvő nagyközségek, kisközségek képviselő-testületi jegyzőkönyveiből, a kerületi iskolaszékek, a községi óvodafelügyelő bizottságok, az ipartestületek és családok irataiból, fényképeiből történt a válogatás.

Az anyagba szintén belekerült a hungarikakutatás keretében feltárt, történelmi Nógrád megye I. világháborús anyagából számos dokumentum. A Besztercebányai Állami Levéltár (Štátny Archív v Banskej Bystrici), annak losonci és nagykürtösi fióklevéltárai anyagából a Csehszlovákiába került Nógrád megyei rész 1914-1919 közötti közigazgatási és alispáni irataiból; Losonc város 1914-1918 közötti képviselő-testületi jegyzőkönyveiből, irataiból, a községi jegyzőségek és körjegyzőségek, az oktatási intézmények anyagaiból, érdekképviselői szervek, egyesületek és személyek fondjaiból is történt gyűjtés.

A forráskiadvány előkészítése során törekedtünk olyan dokumentumok kiválasztására, melyek a leghűebben adják vissza az adott témát, illetve korszakot.

A forrás-előkészítés időintervalluma az I. világháború „casus bellijétől”, a szarajevói merénylettől, egészen 1918. október 17-ig, Tisza István beszédéig - „ezt a háborút elvesztettük”- tartott. Ettől néhány esetben – tekintettel a forrás tartalmára – szükségesnek tartottunk eltérni.

A kötet tematikája a kronológiát követi, egy-egy téma köré szervezve a levéltári forrásokat. Ezt indokolja a levéltári források sokszínűsége, jegyzőkönyvek, iratok, plakátok, kisnyomtatványok.

A dokumentumok egy részét eredetiben, más részét átiratban tettük közzé. Az átirat készítése során az adott korszak írásmódját és nyelvezetét megtartottuk.

A kiadvány előkészítése során alkalmazott tematika

1. Általános történeti bevezető a megye I. világháborús irodalmáról, forrásairól és az emlékműveiről

2. A Nagy Háború kezdete I.:

- rövid történeti ismertető

- a szarajevói merénylet hatása, a háborúba történő belépés, a háborús lelkesedés dokumentumai

3. A Nagy Háború kezdete II.:

- rövid történeti ismertető

- a besorozással, behívottakkal kapcsolatos dokumentumok, népfelkelők, bevonulás alól felmentettek iratai

4. A Nagy háború itthoni arca I.:

- rövid történeti ismertető

- a hátország egészségügyi, karitatív tevékenységét ismertető források

5. A Nagy Háború itthoni arca II.:

- rövid történeti ismertető
- a hátszágot érintő háborús változások: közbiztonság, jegyrendszer, különböző gyűjtési akciók, hadikölcsön

6. A Nagy Háború érzelmes arca:

- rövid történeti ismertető
- A fronton harcolók kapcsolattartása az otthon maradottakkal: tábori levelezőlapok, katonai képeslapok

7. A Nagy Háború különleges arca:

- rövid történeti ismertető
- a hátszág egyre szigorodó biztonsági intézkedései, különös tekintettel a kémekkel és a hadifoglyokkal kapcsolatos iratokra

8. A Nagy Háború szubjektív arca

- rövid történeti ismertető
- Részletek naplókból, memoárokból

9. A Nagy Háború igazi arca I.:

- rövid történeti ismertető
- dokumentumok a háborús lelkesedés alábbhagyásáról, a háború valóságával való szembenézéssel: élelmiszerhiány, tüzelőhiány, takarékoskodás, rekvirálások

10. A Nagy Háború igazi arca II.

- rövid történeti ismertető
- a hátszág szembesülése a háború végével, hadiözvegyekkel, hadiárvákkal és hadirokkantakkal kapcsolatos iratok

11. Helynévmutató

12. Személynévmutató

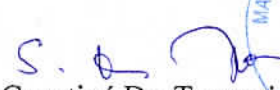
A forrás-előkészítésben három fő: Szepessyné Judik Dorottya főlevéltáros (szerző), Kazareczki Noémi levéltáros (szerző) és Lőrincz Melinda segédlevéltáros (szerkesztő) vett részt.

A megvalósítás eredményességét mutatja, hogy az MNL Nógrád Megyei Levéltárában megtalálható minden fondból sikerült kiválogatnunk a világháborúval kapcsolatban olyan egyedi, publicitást eddig még nem kapott dokumentumokat, amelyek a nagyközönség előtt ismeretlenek voltak, pl.: kémvilág, hadifoglyok, magánlevelezések, karitatív tevékenységek, társadalmi kezdeményezések.

Ennek a hiánypótló műnek az előkészítése hozzájárul ahhoz, hogy átfogóbb képet kapjunk a történelmi Nógrád megye említett korszakára eső történéseiről, annak hatásairól, következményeiről. A kiadvány Nógrád megye szakirodalmában egy tétovgó űrt tölt be, hiszen ebben a témában, ilyen mély és átfogó, gazdag gyűjteményünk minden fondjára kiterjedő kutató-feltáró munka még nem született.

A Nógrádiak a Nagy Háborúban – Dokumentumok az I. világháború Nógrád megyei történetéhez forráskiadvány előkészítéséhez megköszönjük a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjteményi Kollégiuma megtisztelő támogatását.

Salgótarján, 2016. június 30.

Gusztiné Dr. Toronyi Judit
MNL Nógrád Megyei Levéltára igazgató

